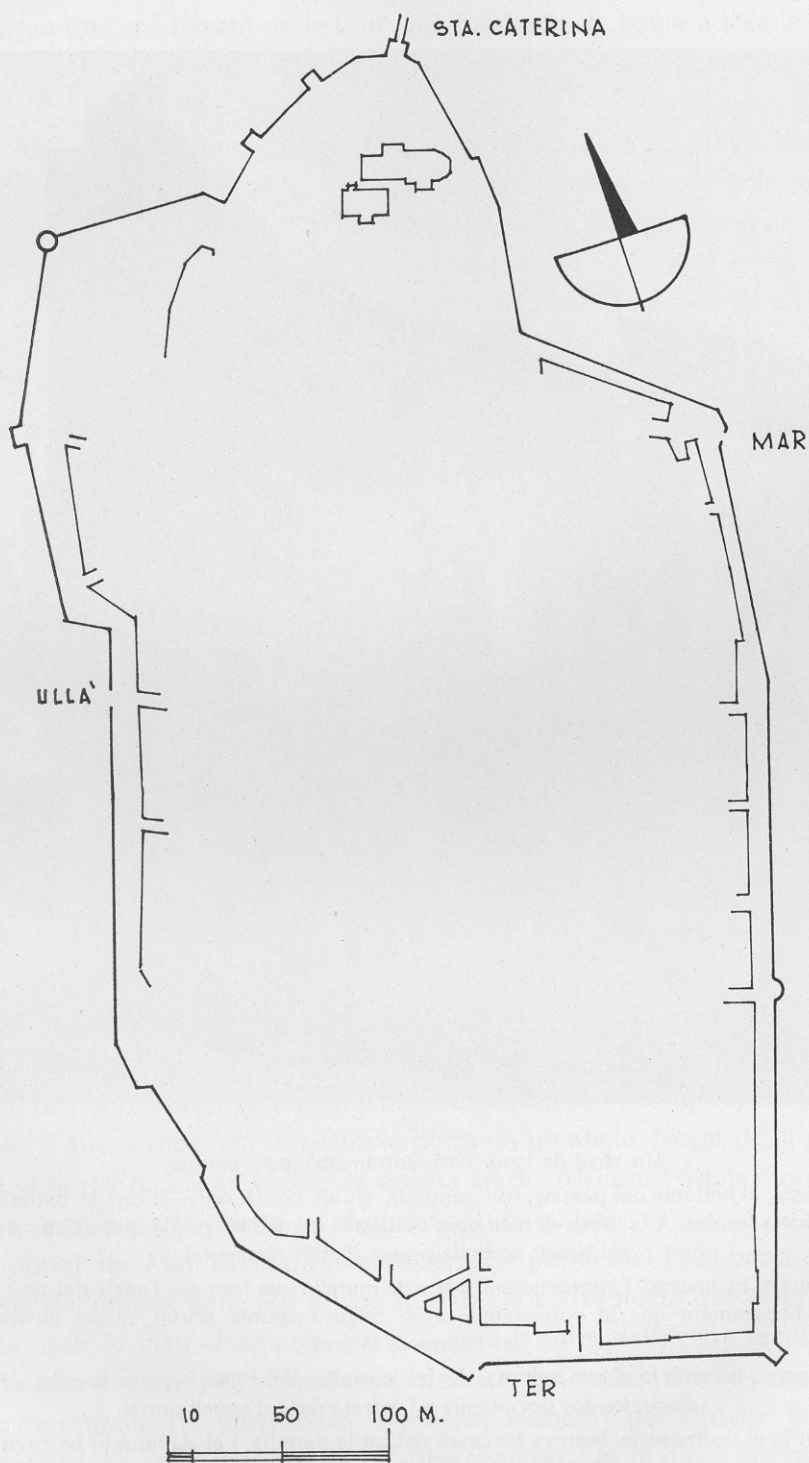

Les Portes de Torroella

Parlar, en aquests temps, de les muralles de Torroella i de les portes que obrien el pas entre les seves pedres, és cantar una trista música celestial. Després de l'afany que els torroellencs del segle passat, i els d'aquest, han posat en tirar en bandera —o deixar caure, senzillament— les magnífiques parets que protegien la Vila, sortir, ara, a recordar-les són ganes de donar la nota trista i proclamar una misèria d'esperit i de cultura que, tal vegada, no escau entre els papers joiosos i esperançadors de la Festa Major.

L'atzar, aquesta vegada de la mà de Mn. Ignasi Colomer, ens ha obert el camí per a obtenir del Museu dels enginyers militars de la França, els plans de la nostra Vila i de les seves muralles, tal com es trobaven en el 1709; o sigui tot just enllestit el segle XVII. Aquests documents acosten la forma i disposició de la Vila, ara fa 260 anys, amb un detall que fa sentir una gran emoció. Els papers, precisos i clars, com acostumaven a ésser les coses militars d'aquells senyors, donen peu a un estudi general, que esperem fer més endavant; però s'ens ha fet difícil deixar d'esmenar als que estimen aquestes coses, el malentés que tots teniem sobre la quantitat i situació de les portes de la Torroella emmurellada.

Cal raonar, primer, en la precisió dels plans que tenim a les mans. Si hom repassa mentalment les parets de la Vila datades fins a les darreries del 1600 —tot pedra— i en separa els dels anys 1700 —ja no tot pedra— es fa tot seguit comprensible que en el 1709 les muralles deurien estar, des del punt de vista històric, absolutament intactes. El bell parament que guardava la Vila, ja reconstruït, segons sabem, en 1397 i reparat totalment després del 1591, és natural que poc més de 100 anys després estigués encara en força bon estat i amb el traçat de «tota la vida». Així ho diuen els papers francesos, però sempre es bo de que els papers lliguin amb la lògica.

Planta de les muralles de Torroella, en perfecte estat encara, el 1709, segons un pla dels enginyers militars francesos.

Vegeu al nord la torre-portal de Sta. Caterina, que disposava d'un pont exterior. A llevant, el portal de Mar; a migdia, el de St. Josep, o del Ter; i, a ponent, el d'Ullà.

Un clixé de l'any 1902, entranyablement emotiu.

L'escena, al bell mig del passeig, fou centrada en un home vell —al cap, la barretina— que batia fesoles. A la dreta, el meu pare donava la mà al meu germà Lluís. Cap carruatge. Ningú no tenia pressa. Tot és elemental.

Al fons hi ha encara, l'impressionant pany de muralla que formava l'angle del portal de Mar. El parament que hi corresponia ja ha caigut i sembla acusar encara el lloc de les pedres de la porta.

Compareu-ho amb la planta adjunta de les muralles del 1709, i veureu la coincidència d'aquests dos documents a l'indret precís d'aquell portal.

Entrat ja el nostre segle, hom va fer caure del tot la muralla, i al damunt hi bastiren una casa de pedra, però banal. Tothom tirava del tros.

(Clixé Lluís Jovell)

Fins ara tots ens fiavem de la font que ha donat de beure a tota la gent que s'ha interessat pel passat d'aquest país: la «Historia del Ampurdán» del bagurenc Pella i Forgas. «Es tanta la simetria de ésta —diu en parlar de la Torroella d'aquells temps— que aparece trazada de un extremo a otro de Torroella (como si se tratase de un campamento romano) una larga calle casi recta, de Norte a Sur, y sus extremos corresponden a los portales del muro (Santa Catalina y San José); cruza luego otra calle la anterior de Oriente a Poniente, de la misma manera corresponde a dos entradas de la Villa (Portal de Oriente y el de Ullà)». Al peu d'aquesta descripció, Pella i Forgas acompanya una nota del seu amic torroellenc, el senyor J. B. Ferrer, en la que dit senyor descriu les portes existents en «l'Edat mitja»: el portal de Sta. Caterina, el de Mar (amb un arc de pedra negra, segurament volcànica), el d'Orient, el de St. Josep, el Portal nou i el d'Ullà.

Aquesta llista semblava natural des del punt de vista de la gent del segle XIX i fins responia al paisatge contemporani que voltava al casc urbà de Torroella. En aquell temps, però, havien començat a caure part dels impressionants panys de muralla —s'obria pas l'estúpida idea de que aquestes representaven l'opressió dels de dalt— i aquests enderrocaments és natural fessin oblidar la forma de les parets i el lloc dels portals. Els homes començaven a parlar de memòria i aquesta, ja se sap, sol deformar el passat. Així veiem com els detalls més precisos corresponen a les pedres encara en peu; una mínima part de les quals ha sobreviscut fins a nosaltres per un miracle.

Amb totes les dades que tenim ara podem establir la forma i situació de les quatre úniques portes que tingué la nostra Vila, d'aquesta manera: El portal de Santa Caterina, de cara a la muntanya i l'únic que ha sobreviscut; tal vegada per estar incorporat a una torre. El de Mar, que fou propiament una porta, oberta en un angle pronunciat que feia la muralla enfront del pou del carrer de Mar. El de Sant Josep (en el document francès, del Ter) al capdavall del carrer Major i que, també, era una simple porta en un angle forçat de la paret. Finalment el portal d'Ullà en el lloc on encara en diem «Fora Portal» i que era també, una senzilla porta oberta en el parament de pedra.

El portal de Mar deuria ésser enderrocat per allà el 1880 per a donar pas al carrer del mateix nom. No sabem que fou la pedra negra que ens diuen. Jo puc dir que la clau d'aquesta porta —amb la torre del nostre escut— va passar a les meves mans per herència del meu avi, qui va adquirir la pedra d'aquest troç de muralla (el país anava d'aquesta manera) per a bastir la seva casa del Passeig. És una clau de pedra del Montgrí i es fa difícil suposar un canvi de material en les altres dovelles.

El portal d'Orient no ha existit mai i és de llei comprendre la seva inutilitat davant el paisatge desert dels «aspres». Tampoc fou un portal de la mura-

lla clàssica, la Porta Nova. El seu nom diu ben clar que es degué obrir per a millorar la sortida cap al riu (era el camí de Girona) en temps modern; força allunyat de «l'Edat Mitja».

Les impressionants parets de pedra que defensaven Torroella oferien, a més, quatre torres de planta quadrada i dues circulars; una de les quals és la nostra estimada torre de «les Bruixes», i que deu haver perdurat per el poder sobrehumà del seu nom. Cap, però, d'aquestes defenses sembla oferien pas, en les darreries del segle XVII.

Quatre portes, doncs, eren les úniques entrades o sortides que tenien els torroellencs per a tancar-se a casa o sortir a córrer món. De vuit a deu metres com a únic pas. Ara ens sembla esquifit, més en certes circumstàncies sobraven tots.

Les muralles, el que fou una necessitat absoluta per els nostres rebesavis, va semblar vexatiu als nostres avis. Nosaltres creiem, senzillament, que es podia arreglar tot d'una altra manera i que és un absurd haver llençat el que no es pot tenir mai més. És molt de plànyer que aquests no tinguessin un nivell més alt de cultura que els permetés somniar una Torroella, ordenada, àmplia i clara, sobre els bells paisatges forans de la Vila; sense manllevar la pedra a les muralles. Podia persistir perfectament el clos emmurallat, obert generosament on hagués calgut, però que oferís el seu magestuós conjunt a la badoqueria dels forasters; que no són pocs!

Però al país li deu ésser molt difícil de preveure res, i ara no tenim ni una cosa ni l'altra.

JOAN PERICÔT

Bella i original fotografia que capta, agermanats, els monuments arqueològics més descriptius de Torroella: l'Església Parroquial, amb els contraforts gòtics de l'absis retallant el Montgrí coronat per la noble i severa prestància del castell medieval compendi de nostra gloriosa història.

(Fotografia: J. Montaner)